

ACCOUNTANTS-CONTROLE IN HET EFFECTENBEDRIJF

In het Februari-nummer publiceerde ik een beschouwing onder bovenstaande titel, welke oorspronkelijk was geschreven voor een dagblad, met de bestemming om te worden gelezen door het bestuur en de leden der Vereeniging voor den Effectenhandel en hun cliënten. In dit stuk heb ik mij niet bezig gehouden met de vraag, of de accountants de hun door het bestuur der Vereeniging toegedachte taak konden aanvaarden, dus met de vraag, of de accountants hun medewerking aan de uitvoering van de plannen van dat bestuur konden verlenen. Ik heb zulks nagelaten, omdat een beschouwing van het vraagstuk van deze zijde viel buiten de strekking van mijn opstel en ook omdat ze niet op haar plaats zou zijn geweest in een dagblad. Wel heb ik later, naar aanleiding van enkele ingezonden stukken van accountants, iets daarover moeten zeggen (men zie hiervoor het *Algemeen Handelsblad* van 12 en 22 Februari), maar ook bij de beantwoording van de ingezonden opmerkingen heb ik mij de grootst mogelijke beperking opgelegd, omdat ik het niet geraden achtte, over vak-technische vragen van gedachten te wisselen in een dagblad. Intussen raakt het vraagstuk ook het probleem van de functie van den accountant en als zodanig verdient het ongetwijfeld ook in vakkringen te worden onder de ogen gezien. Daarom wil ik aan die zijde van het vraagstuk thans ook nog een korte beschouwing wijden.

Ik ben mij er van bewust, dat mijn bemoeienis met de onderhavige aangelegenheid bij menigeen onder de accountants bedenking zal hebben ontmoet.

Ik kan dat begrijpen en tot op zekere hoogte billijken; billijken met name in hen, die de voorstellen van het bestuur der Vereeniging niet uit rechtstreeks eigenbelang met instemming hebben begroet maar uit overwegingen van maatschappelijk belang en van het belang van het vak. Dezen hebben zich verheugd over het feit, dat de accountants-contrôle zou worden ingevoerd in een bedrijfstak, waar ze nog slechts weinig werd toegepast en in 't bijzonder over de omstandigheid, dat de accountants-contrôle zou worden te baat genomen om onmaatschappelijke euvelen te keren. En zij moeten het als een teleurstelling hebben ondervonden, dat ik het ondernam, aan te tonen, dat het beroep op de accountants-contrôle voor dit grote doel misplaatst was en dat de accountant niet bij machte was om deze dienst aan het verkeer te bewijzen. Zij zullen er haast iets beschamends in hebben gezien, dat ik de onmacht van den accountant publiekelijk heb in het licht gesteld.

Ik kan deze zienswijze begrijpen en billijken en toch ben ik van oordeel, dat de hierbedoelde vakgenoten 't bij het verkeerde eind hebben.

Er moge voor de accountants iets teleurstellends liggen in de noodzaak om te erkennen, dat met hun controle het door het bestuur van de Vereeniging gestelde doel niet kan worden bereikt, er schuilt niets beschamends, veeleer iets lofwaardigs in, als zij erkennen, dat het resultaat van hun arbeid beperkt wordt in overeenstemming met de beperkte doeltreffendheid van de hun ten dienste staande controle-middelen.

Maar, zo zal men opmerken, dan moet ook vaststaan, dat de accountant in het onderhavige geval niet in staat is om een doeltreffend onderzoek te verrichten. Inderdaad. Ik meen dan ook, dat daaromtrent geen twijfel kan bestaan en ik heb bij het schrijven van mijn artikelen voor het *Handelsblad* zon-

der aarzeling de onmacht van den accountant tot grondslag van mijn beschouwing genomen. Het is thans mijn taak, allereerst de juistheid van deze zienswijze aan te tonen. Daartoe is het nuttig, dat ik het een en ander omtrent de voorstellen van het bestuur van de Vereeniging mededeel, opdat de lezer, die met deze voorstellen nog niet bekend is, wete, om welke onderzoekingen 't hier gaat.

* *

De mij ter beschikking staande ruimte laat niet toe, de voorstellen van het bestuur der Vereeniging, vervat in twee circulaires aan de leden van 2 en 13 December 1939, hier volledig over te nemen. Ik bepaal mij tot de mededeling van die gedeelten van de inhoud der circulaires, welke voor het onderhavige vraagstuk van essentieel belang zijn.

In de circulaire van 2 December wordt herinnerd aan de omstandigheden, waaronder de leden ener commanditaire bankvereniging kort nadat zij lid waren geworden van de Vereeniging de betalingen hadden gestaakt en aan het feit, dat zich daarnaast in een betrekkelijk kort tijdsbestek enige gevallen voordeden, waarbij particulieren schade ondervonden door wangedrag en misbruik van vertrouwen van leden der Vereeniging, wien zij hun financiële belangen hadden toevertrouwd.

De circulaire vervolgt dan:

„Het is een onloochenbaar feit, dat enkele leden van de Vereeniging zich aan ernstige vergrijpen hadden schuldig gemaakt. Het Bestuur kon echter bij ontbreken van de bevoegdheid tot het doen instellen van accountantsonderzoek en bij het ontbreken van klachten of waarschuwingen van de zijde van het publiek of van derden niet optreden.

..... het Bestuur heeft gemeend, dat de betreuzenswaardige aan het licht gekomen gevallen een waarschuwing en een aansporing inhielden om na te gaan op welke wijze een controle op de bedrijven der leden zou kunnen worden uitgeoefend, opdat eventuele misstanden zoo mogelijk tijdig zouden kunnen worden ontdekt. Het Bestuur is er van overtuigd, en de ervaring heeft het zoowel in binnen- als buitenland, in alle bedrijven ten aanzien waarvan een zeer vergaande regelmatige controle bestaat, geleerd, dat een controle nimmer zekerheid kan verschaffen, dat misbruiken niet meer zullen kunnen voorkomen. Het instellen van een controle-systeem mag dus nimmer een misplaatsten indruk van volledige veiligheid opwekken.

Dit neemt niet weg, dat, ook zonder garantie van afdoende controle, maatregelen kunnen worden genomen, welke een nuttigen invloed hebben, omdat zij door verplichte verlening van inzage van gegevens aan terzake deskundigen een preventieve werking kunnen uitoefenen.

Ter uitvoering van dezen gedachtengang leggen wij U hierbij een plan voor krachtens hetwelk alle leden voortaan bezoek van speciaal daarvoor aan te wijzen accountants zullen ontvangen ter instelling van een onderzoek aan de hand van door de leden zelf opgemaakte gegevens.

Dit onderzoek zal als uitgangspunt een beoordeeling van de cijfers van de laatst opgemaakte balans inhouden en zich voorts uitstrekken tot het nagaan van de wijze van beheer der door cliënten aan de leden toevertrouwde fondsen.

De opdracht, welke de accountant zal ontvangen, zal in hoofdzaak de beantwoording van de volgende twee vragen zijn.

- 1e. of de belangen van de crediteuren van het betrokken lid naar het oordeel van den accountant veilig mogen worden geacht;
- 2e. of de aan het betrokken lid uit verschillende hoofde toevertrouwde waarden behoorlijk worden beheerd.

Vervolgens worden enkele mededelingen gedaan met betrekking tot een tweetal schema's van balansen, welke de leden ter vergemakkelijking van het onderzoek zullen moeten gereed maken, waarna de circulaire als volgt voortgaat.

Het spreekt vanzelf, dat het boekenonderzoek bij leden, wier bedrijven door een accountant regelmatig worden gecontroleerd, zeer zal kunnen worden vereenvoudigd.

Het ligt in de bedoeling, dat regelmatig een onderzoek plaats heeft bij alle leden, doch dit brengt niet mede, dat ieder lid eens per jaar bezoek van den accountant zal ontvangen.

Wij stellen ons voor dat de schema's aan de leden, die aan de beurt van een onderzoek zijn, tevoren worden toegezonden om hen in de gelegenheid te stellen de door hen in hun bedrijf laatst samengestelde balans volgens de toegezonden schemabalans uit te werken. Het lid bewaart de aldus opgemaakte schemabalans tot hij het tegelijk met de toezending der schema's aangekondigde bezoek van den accountant ontvangt. De schemabalans zal na het bezoek van den accountant ten kantore van het lid blijven berusten.

Naast dit balansonderzoek zal de accountant een onderzoek instellen naar de wijze van beheer der aan derden toebehoorende fondsen.

Na afloop van het onderzoek, waarbij de gegevens en inlichtingen van den eventueelen eigen accountant van het lid een waardevolle hulp zullen blijken, zal de accountant, indien het onderzoek hem geen aanleiding tot opmerkingen heeft, daarvan aan de hierna genoemde Commissie uit het Bestuur mededeeling doen zonder vermelding van cijfers en bijzonderheden. De resultaten van het onderzoek zullen uiteraard met de grootste vertrouwelijkheid worden behandeld. De aantekeningen betreffende de ingestelde onderzoeken, welke naar het oordeel van den accountant een bevredigend resultaat hebben opgeleverd, zullen onder verzegeld couvert ten kantore der Vereeniging worden bewaard en aldus gesloten bewaard blijven, tenzij bij een later onderzoek den accountant de wenselijkheid mocht blijken de gegevens omtrent een vorig onderzoek opnieuw te raadplegen.

Tenslotte neem ik nog de volgende twee alinéa's uit de circulaire van 2 December over.

Het onderzoek zal geschieden door een drietal onafhankelijke accountants, die daartoe door de Vereeniging voorloopig zullen worden uitgenodigd, terwijl nader zal worden beslist of de Vereeniging vaste accountants in eigen dienst zal nemen, dan wel het onderzoek aan verschillende accountantskantoren zal opdragen.

Het zal U duidelijk zijn, dat wij niet dan na zorgvuldige overweging hebben besloten U bovenstaand systeem, waarvan de invoering vrij aanzienlijke kosten zal vergen, ter aanvaarding voor te leggen. Wij ontveinen ons niet, dat het algemeen regelmatig boekenonderzoek een belangrijke uitbreiding beteekent van de bevoegdheden, welke de statuten ons tot dusver reeds verleenen bij geschillen, disciplinaire zaken en nog enkele gevallen. Wij zijn echter overtuigd, dat de invoering van dit systeem van regelmatig boekenonderzoek bij alle leden terecht een nieuw element van vertrouwen in ons vak zal brengen. Wij gelooven dan ook, dat een met overtuigende meerderheid genomen besluit van de ledenvergadering een gunstig effect zal hebben en het bewijs zal leveren, dat de Vereeniging in staat is, zonder maatregelen van buiten af, zelf orde op haar zaken te stellen, indien daaraan de behoefte blijkt te bestaan.

De circulaire van 13 December bracht enige wijzigingen in de voorstellen. De desbetreffende mededelingen van het bestuur der Vereeniging laat ik hier volgen.

Het is ons uit opmerkingen van verschillende zijden gebleken, dat men van oordeel is, dat bij die leden, die gebruikmaken van de diensten van een bekwaamen te goeder naam en faam bekendstaanden accountant in hun bedrijf, een onderzoek door een door de Vereeniging aangewezen accountant overbodig is. Een groot aantal leden heeft echter geen regelmatige accountantscontrole en hoewel wij aanvankelijk ter wille van de gelijkheid voor allen van meening waren, dat de accountant van de Vereeniging bij ieder lid zou moeten komen, hebben wij getracht aan de ten deze geuite bezwaren tegemoet te komen.

Wij stellen thans voor, dat de leden, die de administratie van hun bedrijf onder regelmatig toezicht hebben gesteld van een te goeder naam en faam bekendstaand accountant, lid van één der twee bekende organisaties, t.w. het Nederlandsch Instituut van Accountants en de Vereeniging van Academisch gevormde Accountants, geen controle-bezoek van den accountant van de Vereeniging zullen ontvangen, doch onder de voorwaarde, dat door hun accountant bij de Vereeniging jaarlijks, binnen zes maanden na afloop van het boekjaar, wordt ingediend een verklaring, die een beantwoording inhoudt van de twee vragen neergelegd in onze circulaire van 2 dezer. Deze twee vragen zijn:

- 1e. of er naar het oordeel van den accountant reden is om te betwijfelen dat de belangen van de crediteuren van het betrokken lid veilig zijn;
- 2e. of de aan het betrokken lid uit verscheidenden hoofde toevertrouwde waarden behoorlijk worden beheerd.

Luidt de ingediende verklaring naar onze meening bevredigend,

dan zal een onderzoek onzerzijds achterwege blijven. Mocht deze verklaring ons echter tot nadere vragen aanleiding geven, dan behouden wij ons voor het desbetreffende lid en zijn accountant om toelichting te vragen en zoo noodig, dan nog gebruik te maken van de bevoegdheid tot accountantsonderzoek.

Leden, die in hun bedrijf niet van de diensten van een accountant gebruik maken, zullen overeenkomstig onze circulaire van 2 December jl. bezoek ontvangen van een accountant van de Vereeniging. Zij zullen echter vrij zijn het Bestuur te vragen goed te keuren, dat het onderzoek door een door hen zelf gekozen accountant zal geschieden, mits de gekozen accountant lid is van één der genoemde organisaties of later eventueel een wettelijk erkend register-accountant is. Ook dezen accountant zal de hiervoor genoemde twee vragen hebben te beantwoorden en ook hier zullen wij, indien de verklaring ons tot nadere vragen aanleiding geeft, alsnog gebruik kunnen maken van de bevoegdheid zelf een onderzoek te doen instellen.

De circulaire besluit met de volgende peroratie:

Niet genoeg kan er echter op worden gewezen dat, gelijk in geen enkel vak, ook in ons vak nimmer de zekerheid kan worden gegeven, dat misbruiken niet meer zullen voorkomen. Het belang van Uw besluit is hierin gelegen, dat de gezamenlijke leden van de Vereeniging voor den Effectenhandel, die van het belegend publiek een zeer groote mate van vertrouwen genieten, vrijwillig en uit eigen beweging hun vak in het algemeen en hun eigen bedrijven in het bijzonder stellen onder accountantstoezicht, als meerdere waarborg voor een ordelijk beheer.

Met handhaving van het door ons als uitgangspunt aanvaard beginsel, dat een regelmatig boekenonderzoek van het grootste belang is te achten voor onze Vereeniging, hebben wij gemeend aan de geuite bezwaren ten aanzien van de uitvoering van dit beginsel op bovenstaande wijze tegemoet te kunnen komen en wij vertrouwen dan ook, dat het vorenstaande gewijzigde plan van uitvoering Uw instemming zal kunnen verwerven.

**

Uit het vorengaande blijkt, dat het doel van het bestuur van de Vereeniging is, door de instelling van het accountantsonderzoek waarborgen te scheppen voor een ordelijk beheer. Weliswaar waarschuwt het bestuur voor de gedachte, dat een controle volledige veiligheid zou scheppen, maar de voorgestelde maatregelen kunnen, zo meent het bestuur, een preventieve werking uitoefenen; en het bestuur verwacht dan ook van de aanneming van de voorstellen „een nieuw element van vertrouwen” in het vak van den commissionair in effecten. Dat nieuwe element van vertrouwen is nodig geworden nu particulieren schade hebben geleden als gevolg van wangedrag en misbruik van vertrouwen van leden der Vereeniging.

Zoals steeds kan de vraag, of de accountant bij machte is een bepaalde functie te vervullen, slechts worden beantwoord op de grondslag van het doel, dat met de vervulling van zijn functie wordt beoogd. Dat doel blijkt te zijn: het scheppen van waarborgen voor een ordelijk beheer en met name van waarborgen tegen de schadelijke gevolgen van wangedrag en misbruik van vertrouwen van leden der Vereeniging. Welnu, ik meen, dat er tussen accountants, die het commissiebedrijf uit de praktijk kennen, geen verschil van mening kan bestaan over de vraag, of de accountantscontrole doeltreffend kan zijn voor het opsporen van onregelmatigheden van de zijde van de eigenaren van het commissie-huis; de vakman weet, dat de controle, zelfs wanneer die bestaat in een voortgezette stelselmatige controle, op dit punt faalt. Wat ik hieromtrent geschreven heb in mijn in het Februari-nummer van het M.A.B. afgedrukte opstel, moet door ieder vakman worden beaamd. En dit betekent voor mij, dat de accountant de hem in dit geval toegedachte functie niet kan vervullen. Door deze functie te aanvaarden zou de accountant een groter vertrouwen opwekken dan hij zelf als vakman gerechtvaardigd acht; en wel een vertrouwen, dat juist op het voor dit geval meest essentiële punt ongegrond zou zijn.

Tegen deze consequentie van de erkenning van het onver-

mogen van den accountant om onregelmatigheden vanwege den eigenaar van het commissiehuis op te sporen, bestaan intussen, naar mij is gebleken, bij sommige accountants bezwaren. Deze bedenkingen zijn van tweeërlei aard.

In de eerste plaats wijst men er op, dat bij de aanvaarding van mijn zienswijze van elke controle in het commissiebedrijf zou moeten worden afgezien; want, zo meent men, dezelfde leemte bestaat ook wanneer de accountant buiten enig verband met de plannen van het bestuur der Vereeniging met de controle in een zodanig bedrijf is belast. Het is bekend, dat een aantal commissie-huizen reeds onder accountantscontrole staat; naar mijn opvatting zouden dus ook, zo zegt men, in deze gevallen de accountants ten onrechte een functie als controleur hebben aanvaard. — In de tweede plaats wijst men op de mogelijkheid om aan de accountantscontrole een meer beperkt doel te stellen. Het bestuur der Vereeniging heeft zelf vastgesteld, dat de controle geen afdoende waarborgen kan verschaffen; kan dan niet, aldus vraagt men, de accountant de functie aanvaarden met de meer beperkte doelstelling van de preventieve werking?

Over beide bedenkingen wil ik iets zeggen.

**

Wat de eerste bedenking betreft ben ik, zoals ik reeds in mijn opstel in het Februari-nummer heb in het licht gesteld, van oordeel, dat de controle in het commissiebedrijf buiten verband met de plannen van het bestuur der Vereeniging zin en waarde kan hebben, indien ze geschiedt ten behoeve van de eigenaren van het commissie-huis en ook voor de kleine kring van mede-belanghebbenden, die zich bewust zijn van het bestaan van de door mij aangewezen zwakke stee in de controle en die derhalve het daarin vervatte risico bewust aanvaarden. In de hierbedoelde functie kan de accountant met zijn systematische controle ongetwijfeld nuttig werk doen. Maar die functie is een geheel andere dan die, welke den accountant in de plannen van het bestuur der Vereeniging is toegedacht. Ze verschilt daarvan enerzijds doordat de controle van algemene aard is en dus geenszins is toegespitst op de ontdekking van onregelmatigheden, laat staan van wan gedrag en misbruik van vertrouwen van den eigenaar van het bedrijf, terwijl bij de controle ten behoeve van de Vereeniging juist het zwaartepunt ligt in de waarborgen tegen onregelmatigheden van dien eigenaar. Anderzijds verschillen de beide functies fundamenteel van elkaar in de bestemming van de verklaring; voor de naar mijn opvatting aanvaardbare functie reikt de verklaring niet verder dan de aangegeven kleine kring, in de functie in het verband der plannen van de Vereeniging is zij bestemd voor het publieke verkeer in de volle zin van dit woord.

Mijn opvatting ten aanzien van de ondoeltreffendheid van de accountantscontrole voor het door het bestuur der Vereeniging gestelde doel leidt dus geenszins tot de slotsom, dat ook de systematische controle met algemeen doel in het commissiebedrijf moet worden uitgesloten. Maar — het is nuttig, dit hier nog op te merken — hieruit volgt niet omgekeerd, dat de goedkeurende verklaring, waarmee de controle met algemeen doel wordt afgesloten, nu ook kan worden dienstbaar gemaakt aan het door het bestuur der Vereeniging gestelde doel. Dit kan niet, omdat aldus de voor het gesloten verkeer bestemde verklaring toch in het publieke verkeer zou worden gebracht, terwijl tegelijkertijd de ondoeltreffendheid van de controle voor het door de Vereeniging gestelde doel de voor ander doel bestemde goedkeurende verklaring ondeugdelijk zou maken.

Men moet dan ook verlangen, dat de bedoelde goedkeurende verklaring op zodanige wijze is geredigeerd, dat ze voor

de haar toegedachte nieuwe bestemming onbruikbaar is. Die eis mag en moet men thans stellen, ook wanneer men overigens van oordeel zou zijn, dat in de goedkeurende verklaring ter afsluiting van de gewone algemene controle een voorbehoud met betrekking tot de bedoelde leemte in de controle niet wordt vereist, aangezien bij de gewone systematische controle stilzwijgend wordt verondersteld, dat de accountant geen verantwoordelijkheid draagt voor onregelmatigheden, waarop het onderzoek van boeken en bescheiden niet de aandacht kan vestigen. Zodra de accountant *weet*, dat de verklaring buiten haar oorspronkelijke bestemming wordt gebezigd, gaat 't niet meer om de controle met algemene doelstelling. De verklaring verkrijgt in haar nieuwe bestemming een strekking, welke in *het bijzonder* gericht is op het door het bestuur der Vereeniging gestelde doel, zoals dit in alle duidelijkheid in de aan den accountant gestelde vragen is geformuleerd, en voor netwelk de controle op de verrichtingen van den eigenaar het meest essentiële element van het onderzoek is.

Ik moge er overigens en ten overvloede nog op wijzen, dat de goedkeurende verklaring in de gebruikelijke vorm hier niet zou kunnen dienen. In het kader van de plannen van het bestuur der Vereeniging zal niet de jaarrekening worden overgelegd, waarbij dan de gebruikelijke korte verklaring of een meer omstandig rapport met betrekking tot de jaarrekening zou behoren; het bestuur verlangt een verklaring, die een beantwoording inhoudt van de twee vragen nuergelegd in de circulaire van 2 December. En voor het antwoord op deze twee vragen mist de accountant ook bij het meest zorgvuldige onderzoek de hechte grondslagen, waarop een antwoord met zo ver gaande en zo grote verantwoordelijkheid schepende draagwijdte behoort te steunen.

**

En nu de tweede bedenking: Kan het onderzoek van den accountant niet dienstbaar worden gemaakt aan het meer beperkte doel van de preventieve werking?

Voor die vraag behoeven wij niet meer alleen aan de systematische controle te denken. Veeleer is het nodig, voor dat doel in het bijzonder aandacht te schenken aan de summier onderzoekingen, welke het bestuur der Vereeniging wil instellen bij hen, die niet uit eigen beweging hun bedrijf onder accountantscontrole hebben gesteld. De vraag wordt dan een tweeledige: Kan het onderzoek van den accountant in het algemeen een voldoende preventieve werking hebben en kan voor dat doel de systematische controle worden vervangen door een summier onderzoek, dat technisch een meer of minder omvangrijk steekproefonderzoek zal zijn.

Om de vraag met juistheid te beantwoorden moet men weten, wat men onder preventieve werking wil verstaan. Bedoelt men er mede, dat het onderzoek preventief kan werken in die zin, dat het zal tegengaan het ten uitvoer brengen van voorgenomen onregelmatigheden, dan zeg ik, dat deze preventieve werking niet zal worden verkregen, zelfs niet met de meest volkomen controle; de commissienair behoeft geen doorgewinterde fraudeur te zijn om te begrijpen, op welke wijze hij zijn onregelmatigheden moet plegen teneinde ze buiten de gezichtskring van den accountant te houden. Bedoelt men echter met „preventieve” werking *opvoedende* werking, dan erken ik — zoals ik reeds in mijn opstel in het Februari-nummer heb gedaan —, dat de accountantscontrole nuttig kan werken. Ik neem dan aan, dat men met die „opvoedende” werking beoogt, commissienairs, die niet willen frauderen en die nog geen onregelmatigheden hebben gepleegd of deze althans niet willen verbergen, de helpende hand te reiken, hun raad te geven met betrekking tot hun boekhouding en

de behandeling van de hun toevertrouwde waarden, zo nodig ook hen bij te staan om uit financiële moeilijkheden te komen. Voor zulk een opvoedende taak kan ongetwijfeld het accountantsonderzoek een goed uitgangspunt zijn.

De vraag, of voor dat doel het onderzoek een volledige controle moet zijn, dan wel of met een summier onderzoek zal kunnen worden volstaan, is daarbij niet meer van principieel belang. Het spreekt vanzelf, dat met een volledige, systematische controle meer zal worden gezien dan met een summier onderzoek, maar een deskundig opgezette *investigation* kan voor het hier aangewezen beperkte doel ook doeltreffend zijn.

Is dus de tegen mijn opstel in het Februari-nummer geopperde bedenking gerechtvaardigd? Geenszins. Want in de eerste plaats is de doelstelling in het plan van het bestuur der Vereeniging niet beperkt tot de opvoedende taak en in de tweede plaats zou dit beperkte doel niet passen in de arbeid van den accountant in het vrije beroep, om wiens arbeid 't bij de geopperde bedenking gaat.

Ik wil beide punten nader beschouwen.

Wat het eerste punt betreft, heb ik stemmen vernomen van accountants, die oordeelden, dat het bestuur der Vereeniging slechts het beperkte doel der opvoedende werking heeft in 't oog gevat, nu het erkent, dat de in te stellen onderzoeken geen garantie van afdoende controle zullen geven, en het zich daartegenover beroept op het nut der preventieve werking. Deze interpretatie van de strekking der voorstellen van het bestuur is naar mijn oordeel onjuist.

Het bestuur der Vereeniging heeft van den aanvang af het doel gehad, waarborgen te scheppen voor de cliënten der commissonnairs; dat doel past ook bij de aanleiding tot de gedane voorstellen en is sedert niet gewijzigd, zooals uit de tweede circulaire blijkt. De omstandigheid, dat het bestuur erkent, geen afdoende waarborgen te kunnen geven, brengt geen wijziging in de doelstelling. De erkenning van de onvoldoendheid van de waarborg is een voorzichtigheidsmaatregel; het bestuur wil zich bij voorbaat decken tegen de teleurstellingen, die het ook zelf verwacht. Men behoeft zulks den voorstellers niet euvel te duiden en kan toch van oordeel zijn, dat het bestuur, nu het zelf de onvoldoendheid van de waarborg bleek in te zien, ook het doel anders had behoren te stellen. Thans wekt het met zijn voorstellen toch onvermijdelijk te ver gaande verwachtingen bij de cliënten. En, wat voor het onderhavige probleem met betrekking tot den accountant vooral van belang is, het bestuur draagt de verantwoordelijkheid voor die te grote verwachtingen over op de openbare accountants. Het verlangt immers van deze, hetzij na volledige controle hetzij na summier onderzoek, een verklaring van een zodanig verre strekking, dat van enige beperking in de doelstelling niets is te bespeuren. Op zichzelf is dit laatste begrijpelijk, want de doelstelling is, zoals ik zeide, gebleven de ruime doelstelling van de waarborg voor de cliënten. Maar het is niet logisch en zelfs niet redelijk, dat men van de accountants goedkeurende verklaringen verlangt, waarvan men zelf reeds heeft uitgemaakt, dat ze niet verantwoord zijn.

In deze uitspraak ligt intussen geen verwijt opgesloten aan het bestuur der Vereeniging, maar wel een waarschuwing aan de openbare accountants. Deze zullen er voor hebben te waken, dat zij niet belast worden met de verantwoordelijkheid voor waarborgen, waarvan zij als vaklieden nog beter dan de bestuurders der Vereeniging weten, dat zij in waarheid niet kunnen worden gegeven. Van hen wordt tenslotte een antwoord verlangd op de twee gestelde vragen en zij hebben als openbare accountants zelf te beslissen, welk onderzoek voor een betrouwbaar antwoord op de vragen nodig is en of hun onderzoek een voldoende grondslag voor een betrouwbaar

antwoord levert. De accountant in het vrije beroep kan zich voor die beslissing niet refereren aan het oordeel van het bestuur der Vereeniging, want zijn verklaring reikt verder dan dat bestuur.

Ik ga verder; en hiermede kom ik tot het tweede punt: ook wanneer het bestuur der Vereeniging de doelstelling wijzigt en metterdaad terugbrengt tot de opvoedende werking, zal de accountant in het vrije beroep deze beperkte functie niet kunnen aanvaarden. Die beperkte functie past niet in de functie van den openbaren accountant; ze brengt hem in conflict met zijn functie van vertrouwensman van het verkeer. De accountant in het vrije beroep kan zich in geen enkele specifieke functie van zijn maatschappelijke functie los maken; die maatschappelijke functie drukt de stempel op zijn gehele accountants-arbeid. En uit dien hoofde is 't hem niet toegestaan, zich te lenen voor een onvolkomen onderzoek als hier zou worden ingesteld. Met de aanvaarding van de beperkte taak, die voor hem zou worden afgebakend, zou de accountant in het vrije beroep onvermijdelijk een groter vertrouwen wekken dan die taak rechtvaardigt; van den openbaren accountant verwacht men iets anders dan een „uitgebreide informatie“, zoals ik het onderzoek ten behoeve van de preventie heb horen noemen.

**

Resumerende ben ik van oordeel, dat de openbare accountants, een taak in het verband van de plannen van het bestuur der Vereeniging aanvaardende, zichzelf niet kunnen geruststellen met een beroep op de nuttige opvoedende werking; hun verklaring zal bij de Vereeniging en bij de cliënten van de leden der Vereeniging het vertrouwen wekken, dat de onderzochte bedrijven geen gevaren voor de cliënten inhouden. Zij zullen zich ook niet in slaap mogen sussen met een beroep op de mededeling van het bestuur der Vereeniging, waarin werd gezegd, dat het bestuur van de uitvoering der controle geen zekerheid voor de toekomst verwachtte. De bestemming van de af te geven verklaring immers reikt veel verder dan het bestuur der Vereeniging; ze is een verklaring ten behoeve van het publieke verkeer in de volle zin des woords.

Als men zich goed rekenschap geeft van de verantwoordelijkheid, die de accountant in dit controle-systeem op zich neemt, dan begrijpt men, dat de openbare accountants, wel verre van hun beroep een dienst te bewijzen, door medewerking aan de tenuitvoerbrenging van het voorstel het vertrouwen in de accountantsstand en in de accountantscontrole zouden ondermijnen en daarmede het beroep grote en blijvende schade zouden toebrengen.

Daarentegen zullen zij met een ruiterlijke erkenning van hun onvermogen om op dit punt aan het maatschappelijk verkeer de gezochte waarborgen te verschaffen, het vertrouwen verstevigen, dat in hun goedkeurende verklaring wordt gesteld in al die gevallen, waarin dit vertrouwen door een doeltreffende controle wordt gerechtvaardigd.

**

De negatieve slotsom, waartoe de vorenstaande beschouwingen leiden, zal menigeen onbevredigd laten. Deze onvoldaanheid kan ik niet wegnemen voor zover ze ontspruit aan de teleurstelling over de noodzaak om voor het vak iets prijs te geven, dat daarin geen plaats verdient. Maar als de onvoldaanheid haar grond vindt in de omstandigheid, dat ik het nut van het accountants-onderzoek voor de beperkte doelstelling van preventie in de zin van opvoeding heb erkend en met de negatieve slotsom ook dit nut heb prijsgegeven, dan meen ik nog iets tot een oplossing van het vraagstuk in positieve zin te kunnen bijdragen.

Aangenomen, dat het bestuur metterdaad de doelstelling zou wijzigen, dan acht ik hier een nuttige functie aanwezig voor den accountant *in dienst der Vereeniging*; bij deze doelstelling past niet de accountant in het vrije beroep, maar wel de accountant in loondienst.

Voor de beperkte doelstelling is niet vereist de onafhankelijkheid, welke het meest essentiële element is van de functie van den openbaren accountant. Die onafhankelijkheid kan hier gemist worden en zou zelfs voor deze functie hinderlijk worden, omdat het beoogde beperkte doel beter wordt bereikt naarmate het bestuur der Vereeniging vrijer is in de bepaling van de taak van den accountant, van de omvang van het onderzoek en van de wijze, waarop het onderzoek zal worden verricht. Voor de beperkte doelstelling is niet de accountant nodig in zijn functie van vertrouwensman van het verkeer, noch van het publieke noch van het gesloten verkeer; hier is slechts behoefte aan den vakman als orgaan van het bestuur der Vereeniging.

Mij is de opmerking gemaakt, dat de hiervoren met betrekking tot den accountant in het vrije beroep geopperde bedenkingen tegen de aanvaarding van de beperkte taak ook zouden gelden voor den accountant in dienst der Vereeniging; ook deze zal, zo is gezegd, een groter vertrouwen wekken dan gerechtvaardigd is, indien men aanneemt, dat het onderzoek onvolkomen zal zijn. Deze opvatting berust naar mijn inzien op misverstand. De accountant in dienst der Vereeniging wekt geen groter vertrouwen dan de vervulling van zijn functie met de beperkte doelstelling toelaat. Zijn functie is beperkt en wordt niet door hem bepaald maar door het bestuur der Vereeniging, dat dan ook voor die beperking de verantwoordelijkheid draagt. Zo is 't met elken accountant in dienstbetrekking. Geen belasting-accountant wekt het vertrouwen, dat zijn onderzoek een waarborg schept van welke aard ook; en de accountant, die in dienst van een bankinstelling onderzoekingen instelt bij haar debiteuren, wekt generlei verwachting op bij de crediteuren van de bank.

Men heeft mij intussen gewezen op een verschil tussen de hier ten voorbeeld gestelde sedert lang bekende gevallen en de onderzoekingen, welke van wege het bestuur der Vereeniging voor den Effectenhandel zouden worden ingesteld. Het is niet uitgesloten, zo heeft men opgemerkt, dat de leden der Vereeniging straks individueel hun positie bij de cliënten zullen trachten te versterken met een beroep op het gunstige verloop van het bij hen ingestelde onderzoek. En ook wanneer dit niet zou geschieden, dan zullen toch, zo meent men, de mededelingen omtrent het resultaat van de getroffen maatregelen in de verslagen der Vereeniging er toe leiden, dat de accountant in dienst der Vereeniging voor alle leden gezamenlijk een schijnwaarborg schept, die niet door zijn arbeid wordt gerechtvaardigd.

Ik moet erkennen, dat de verhoudingen in het onderhavige geval verschillen van die in de gegeven voorbeelden. Maar dit neemt niet weg, dat de accountant in dienst der Vereeniging geen bezwaar behoeft te maken tegen de aanvaarding van de beperkte functie. Indien die functie juist is omschreven en ook duidelijk naar buiten is bekend gemaakt, behoeft voor het wekken van een ongerechtvaardigd vertrouwen niet te worden gevreesd. Zeker, er kan misbruik van zijn functie worden gemaakt, maar uit de functie zelve komt het gevaar van de schijnwaarborg niet voort. Ziehier waarom.

Wat het individuele beroep van een lid der Vereeniging op de gunstige uitkomst van het onderzoek betreft, afgezien van het feit, dat dit door de Vereeniging zou moeten worden verboden, kan niemand een zodanig misbruik op rekening van de functie schuiven. Hier is zelfs overeenstemming met het voorbeeld van den accountant in dienst der bankinstelling;

ook op diens onderzoek kan de debiteur een beroep doen tegenover zijn crediteuren, zonder dat ooit iemand op die grond de functie van dezen accountant aangetast achtte.

En met betrekking tot het collectieve effect van de verrichte onderzoekingen dient het volgende in 't oog te worden gehouden. Ongetwijfeld zal de arbeid der accountants in dienst van de Vereeniging zekere verwachtingen wekken, maar welke die zullen zijn zal afhangen van de aard der mededelingen van het bestuur der Vereeniging. Ik nam als grondslag voor het laatste deel mijner beschouwingen aan, dat de doelstelling door het bestuur zou worden gewijzigd; ik voeg daar nu aan toe, dat ik aanneem, dat zulks in alle duidelijkheid zou geschieden. Die eis van duidelijkheid klemmt te meer, omdat, nu eenmaal het plan met een andere doelstelling is in de wereld gekomen en publiek gemaakt, het gevaar groot is, dat er van dat plan ook na de wijziging het een en ander in de hoofden van de cliënten zou blijven hangen. Is echter eenmaal de naklank van de oorspronkelijke doelstelling verdwenen, dan is er geen goede grond meer voor de mening, dat de duidelijk omschreven functie van den accountant in dienst der Vereeniging, welke niet meer gericht zou zijn op het scheppen van waarborgen van soliditeit en solvabiliteit, maar alleen op de verzorging van een goede methode van administratie en beheer der toevertrouwde waarden, een vertrouwen zou wekken buiten haar nauw bepaalde grenzen. Bij die veronderstelde duidelijke doelstelling behoort dan ook een ondubbelzinnige uiteenzetting omtrent de verkregen resultaten in de jaarverslagen der Vereeniging. Het is trouwens in de door mij gedachte constructie het bestuur der Vereeniging, dat alle verantwoordelijkheid draagt en men behoeft dus ook niet bevreesd te zijn, dat zijn mededelingen te grote verwachtingen zullen opwekken. Zou dit toch geschieden, dan kan het zijn, dat de accountant in dienst van de Vereeniging zich daartegen zou moeten verzetten, want ook de accountant in dienstbetrekking mag, evenmin als welke andere functionaris ook, toelaten, dat zijn functie of zijn naam wordt misbruikt. Maar met dit misbruik is de beperkte functie van den accountant in dienstbetrekking niet in beginsel gemoeid.

Ik ben dus van oordeel, dat de oplossing van het vraagstuk kan worden gezocht in de aanstelling van accountants in dienst der Vereeniging.

Th. L. Jr.

ACCOUNTANTSCONTRÔLE IN HET EFFECTENBEDRIJF

Ongetwijfeld zullen met mij velen met groote belangstelling hebben kennis genomen van de interessante en actuele artikelen van Prof. *Limperg* in het Algemeen Handelsblad van 26 en 27 Januari j.l. en eveneens zullen, naar mijn meening velen het eens zijn met de conclusie, die de hooggeleerde schrijver trekt ten aanzien van de overigens goed bedoelde en te waardeeren poging van de Vereeniging van den Effectenhandel om door een bepaalden vorm van accountantscontrôle het door eenige recente déconfitures geschokte vertrouwen te herstellen. Terecht heeft Prof. *Limperg* er o.a. op gewezen, dat de contrôle in den omvang zooals de Vereeniging zich die denkt vaktechnisch hoogst onvolkomen en dus ondoelmatig moet worden geacht, terwijl zij zelfs in dien omvang nog zeer belangrijke kosten met zich zou medebrengen.

Toch bevat het artikel van Prof. *Limperg* enkele uitspraken, waarvan het belangrijk zou zijn, de theoretische en praktische fundeering te vernemen. En omdat het alleszins begrijpelijk moet worden geacht, dat deze binnen het kader van een dagbladartikel niet wel mogelijk te geven zijn, althans